

УДК 091.12.011.3-051:745/749]»1950/2016»

Ейвас Л. Ф.*

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ І ЧИННИКІВ
РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

У статті піднімається проблема змісту вітчизняної системи підготовки вчителів декоративно-прикладного мистецтва у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Як результат ретроспективного аналізу, розкриваються періоди розвитку такої системи підготовки – радянський, на якому було сформовано модель підготовки вчителів образотворчого мистецтва та трудового навчання (50-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) і сучасний (з 90-х рр. минулого століття й дотепер), де відбувається розвиток та конкретизація змісту підготовки вчителів декоративно-прикладного мистецтва на теренах незалежної України. Подаються культурно-історичні та економіко-політичні передумови та чинники розвитку такої вітчизняної системи підготовки в досліджуваний період.

Ключові слова: культурно-історичні та економіко-політичні передумови, система підготовки вчителів декоративно-прикладного мистецтва.

Проблема стандартизації змісту підготовки вчителів декоративно-прикладного мистецтва (ДПМ), попри наявність достатньо ґрунтовного культурно-історичного досвіду професійно-художньої освіти, поки ще не є вирішеною. Її поглиблює певний розрив між суттєвими історичними здобутками народного та професійного ДПМ та рівнем освітніх і культурних інтересів суспільства до цього виду мистецтва – з іншого. Проте, ураховуючи попит на педагогів студій народних ремесел, керівників гуртків декоративної та образотворчої діяльності, фахівців з викладання декоративного дизайну в державних і приватних закладах естетичного виховання, учителів художньої праці тощо, виокремлюється об'єктивна потреба у створенні окремого напрямку з підготовки вчителя ДПМ. Відтак започаткування цього напрямку має ґрунтуватися на результатах аналізу наявних здобутків, переваг і недоліків вітчизняної системи освіти, ураховувати провідні чинники й тенденції її розвитку.

Незважаючи на наявність низки дисертаційних робіт та етнопедагогічних й історико-педагогічних розвідок (О. Альохін, Л. Базильчук, С. Волков, Г. Карцивадзе, І. Небесник, В. Орловський, С. Ситняківська, П. Татіївський, А. Чебикін, Р. Шмагало та інші), поки ще бракує узагальненого дослідження концептуальних ідей, провідних тенденцій, особливостей розвитку підготовки вчителів ДПМ у історико-педагогічній ретроспективі від часів формування сучасної моделі педагогічної освіти, здобуття Україною незалежності й до сьогодення.

Метою статті є презентація результатів ретроспективного аналізу передумов і чинників розвитку вітчизняної системи підготовки вчителів ДПМ у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття.

Провідною передумовою формування змісту підготовки вчителя мистецтва, зокрема й декоративно-прикладного, варто назвати суспільно-політичну ситуацію в країні, що створила ідеологічний фундамент цього процесу на підґрунті принципу соцреалізму.

Ідеологізація суспільного життя торкалася в радянський період усіх галузей науки, культури й мистецтва. Невипадково шкільна художня освіта була одноманітною, відірваною від національного коріння й традицій, давала учням однобічну художню підготовку. Як наслідок, потреби в учителях цього напрямку ані держава, ані її пересічні громадяни не відчували. Водночас уряд усвідомлював виховну значущість мистецтва та потреби «простого» населення в народній творчості, що міцно пов'язувала людей

© Ейвас Л. Ф.

з їх історичним корінням. На початку 50-х рр. було сформовано нову доктрину щодо залучення до навчання мистецтву осіб з периферії, яка мала вирішити питання не лише кадрового забезпечення сільської місцевості й робітничих районів, а й виконання завдання проведення кваліфікованої політико-виховної роботи серед населення [2].

Так, у матеріалах конференції від 1951 р. висунуто нові ідейно-творчі завдання і сформовано ставлення до радянського декоративно-монументального мистецтва і ДПМ як до галузей народного державного значення. Ці та похідні від них завдання потребували підготовки відповідних кадрів, підняття рівня художньої освіти на усіх її щаблях [10, с. 10].

Згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 10 січня 1951 р. «Про добір народних талантів» Комітет у справах мистецтв і Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР мали ініціювати й підтримувати республіканські олімпіади художньої самодіяльності, а талановиту молодь направляти на навчання до мистецьких навчальних закладів, використовувати молодь у роботі професійних мистецьких колективів [6]. Це вможливило зрештою розширення мережі художніх навчальних закладів різних рівнів, зміцнення їх матеріально-технічної бази, підвищення рівня естетичного й морально-етичного виховання молоді засобами мистецтва, визначити питання допрофесійної підготовки молоді.

Досить показовим і значущим є Постанова Ради Міністрів УРСР «Про заходи по забезпеченню довговічності творів радянського образотворчого мистецтва» від 28 жовтня 1954 р., де Міністерство культури УРСР має «поліпшити викладання техніки й технології живопису у вищих і середніх художніх учбових закладах» [6, с. 125]. До того ж слід було виправити незадовільний стан підготовки кадрів для підприємств художньої промисловості в навчальних закладах Міністерства культури УРСР, зокрема декоративних виробів, насамперед тих, що використовувалися в урядовій символіці та при виготовленні нагород і цінних подарунків.

Зважаючи на значний вплив ДПМ і загалом образотворчого мистецтва, були намічені й затверджені Радою Міністрів УРСР численні постанови, спрямовані на подальший розвиток народних художніх промислів і художньої промисловості в Українській РСР, на перегляд дислокації, профілів, програм і навчальних планів училищ прикладного мистецтва, розширення спектру спеціальностей, за якими готуються кадри для творчих колективів (гуртків, об'єднань) [6].

Підготовка спеціалістів тут упродовж 50-70 рр. минулого століття проходила в умовах постійних реорганізацій. Аналіз навчального плану Ужгородського художнього училища, зроблений І. Небесником [11], показує, що влада намагалася і здійснила перетворення закладу класичного образотворчого спрямування, започаткований А. Арделі, на освітній заклад виключно ремісничо-художнього типу. Цей процес супроводжувався постійним скороченням кількості годин на живопис, рисунок, композицію й, натомість, збільшенням кількості годин на практичне навчання («роботу в матеріалі») та на вивчення ідеологічно заангажованих дисциплін. До того ж і зміст практичного навчання з ДПМ набув змін і далі віддзеркалював нове бачення урядом місії таких навчальних закладів – підготовку кадрів для виробництва сувенірної продукції, обрядової державної символіки, цінних подарунків і нагород. Остаточне закріплення такого статусу училищ прикладного мистецтва відбулося наприкінці 60-х рр., коли поступово почали зникати відділення декоративного розпису та почали відкриватися відділення художньої кераміки, художньої обробки металу та відділення художнього оформлення.

У значному ідеологічному річищі було спрямовано роботу єдиного академічного вищого навчального закладу з образотворчого мистецтва в Україні – Київського художнього інституту.

Додамо, що на напрямку розвитку декоративного мистецтва позначилася й Постанова № 1871 Центрального Комітету КПРС і Ради Міністрів СРСР від

4 листопада 1955 р. «Про усунення надмірностей у проектуванні й будівництві», оскільки стилі ДПМ виходять з архітектурних стилів. Головною ідеєю цього документа є перехід до типового проектування, уніфікації планувальних і конструктивних рішень в архітектурі. Звісно, що підходити до аналізу цього питання варто з урахуванням специфічних обставин, які виникли в країні внаслідок війни. Проте зміст Постанови переконує, що такий підхід розповсюджувався на всю без винятку архітектуру як житлових, так й інших споруд і в такий спосіб знижував статус декоративних мистецтв до ремісництва.

Слід мати на увазі й те, що функціонування політичної системи й розвиток мистецтва не є абсолютно взаємозалежними, хоча й щільно пов'язані один з одним, адже кожна з цих сфер має свою специфічну природу, властиві їй внутрішні закони розвитку [7]. Тож перелік передумов формування системи освіти й підготовки вчителів ДПМ варто доповнити впливом науково-технічного прогресу і власне ступенем розвитку виробничих сил і відносин.

У 60-ті рр. ХХ ст. у всьому світі відбувалася друга науково-технічна революція, яка зумовлювала зростання темпів науково-технічного прогресу країни на 7-10 % на рік. Водночас із підвищенням рівня машинізації виробництва відбувається й підвищення ролі «людського чинника». Унаслідок виокремилася тенденція до зростання потреби у висококваліфікованих кадрах, рівня загальної освіти й культури всіх верств населення [8].

Важливою віхою в цій справі став ХІХ з'їзд КПРС (5-14 жовтня 1952 р.). З метою забезпечення зростаючої мережі шкіл у резолюції з'їзду вказано на необхідність збільшення прийому до педагогічних інститутів у 1951-1955 рр. на 45 %, порівняно з прийомом за 1946-1950 рр. Відзначено зростання витрат на освіту 1950 року порівняно з 1940 р. втричі. Проте найбільш значущим висновком з'їзду, ухваленим «з метою подальшого підвищення соціалістичного виховного значення загальноосвітньої школи й забезпечення учневі, що закінчує середню школу, умов для вільного вибору професій», є перехід до здійснення загальнообов'язкового політехнічного навчання. З цією метою було заплановано, зокрема, збільшити за п'ятиліття випуск фахівців вищих і середніх спеціальних навчальних закладів приблизно на 30-35 %, а фахівців для найважливіших галузей промисловості, будівництва й сільського господарства – удвічі [1, с. 299-312].

Принагідно зауважимо, що спрямованість на політехнічне навчання й усезагальну трудову підготовку молоді, курс країни на індустріалізацію не міг не позначитися на загальному підйомі й художніх ремесел, які в рамках технічної праці стали вводитися в школи. П. Аверичев [13], дослідник історії технологічної освіти, не дарма називає період 1959-1966 рр. «великим стрибком», що однак, за його переконанням, яке ми також підтримуємо, був невдалим, оскільки дискредитував ідею трудової підготовки, звівши її лише до здобуття трудових умінь і навичок і виключивши необхідність трудового виховання й професійного становлення молоді.

Зміни в суспільному житті країни наприкінці 50-х рр. спричинили лібералізацію відносин між політичною і творчою елітами. У часи «відлиги» відбувається реабілітація діяльності багатьох діячів мистецтва. Після виступу нового лідера КПРС М. Хрущова на ХХ з'їзді партії, на зустрічах з творчою інтелігенцією протягом 1957 р., прийняття ЦК КПРС низки постанов, що стосувалися реабілітації окремих художніх творів і митців, виникло сподівання щодо можливості вільної творчої самореалізації. Престиж мистецьких навчальних закладів стимулюється в цей час присвоєнням окремим із них імен видатних українських діячів.

У грудні 1958 р. Верховна Рада СРСР, а у квітні 1959 р. – Верховна Рада Української РСР – ухвалили Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР». Цей Закон сформував по суті систему середньої загальної освіти, до того ж адресувався й керівникам артільей, художньо-

промислових підприємств і вможлилював широке заохочення молоді до діяльності в цій сфері. На з'їзді Українського союзу художньо-промислових організацій 1959 р. керівників артільей зобов'язали на місцях розробити й погодити з відділами Міністерства народної освіти спільні дії щодо підготовки кадрів для промислів за рахунок випускників шкіл [4, арк. 29], які, зрозуміло, повинні мати відповідну підготовку з ДПМ у межах шкільних програм з трудового навчання.

До важливих передумов розвитку системи підготовки вчителів ДПМ варто також віднести загальнокультурний розвиток суспільства, вихід національного мистецтва на світовий рівень, поширення сфери впливу дизайну на суспільне життя. Підвищену увагу до мистецтва в ті часи пов'язуємо зі стереотипністю, усередненістю «предметів» побуту і споживання, зокрема в Україні, що значно активізувало художників галузі ДПМ і дизайну. Дизайн, художнє конструювання, народні ремесла починають привертати увагу діячів культури, широких кіл глядачів, починають поступово входити до змісту шкільної освіти [5].

Так, у 60-х рр. ХХ ст. при Академії архітектури УРСР було утворено Науково-дослідний інститут художньої промисловості з експериментальними лабораторіями. У ньому розроблялися нові зразки меблів, гобеленів і декоративних тканин, керамічних та скляних виробів із метою подальшого їх упровадження в масове виробництво для окраси побуту та оздоблення громадських інтер'єрів. На думку Т. Кара-Васильєвої, це сприяло не лише збільшенню кількості, але й якості виробів масового вжитку [5].

На початку 60-х з'являється тенденція до залучення фахівців художнього профілю до галузі промисловості й соціального побуту. 1961 року в Москві проходить виставка «Мистецтво – у побут». З початку 70-х рр. починає виходити журнал «Технічна естетика», у вищих навчальних закладах відкриваються кафедри з художнього конструювання. До планів підготовки художніх училищ із 1966 р. включаються нові спеціальності, які готують художників-оформлювачів, і згодом уже перетворюються на факультети дизайну. Ці та інші заходи, що впродовж 60-х рр. здійснювалися для поповнення сфери обслуговування та художньої промисловості, потребували зі свого боку кваліфікованих учителів виробничого навчання та викладачів закладів середньої спеціальної та вищої освіти напряму ДПМ.

Дослідники відзначають значний попит молоді на професії, пов'язані з художньо-промисловим виробництвом і ДПМ, що позначилося на плануванні набору фахівців у різного рівня навчальні заклади. Такі заклади зазвичай мали власні навчальні майстерні, а кращі вироби учнів відбирали або для методичного кабінету, або реалізовували через торговельну мережу. Але були й недоліки, пов'язані з різними обставинами, з-поміж яких потрібно наголосити на уніфікації підготовки, її ідеологічній заангажованості, і до цього ж – на відсутності кваліфікованих педагогічних працівників [12].

Широкий зв'язок ДПМ, дизайну з промисловістю спричиняє перегляд ставлення суспільства й уряду до цих видів мистецтв як мистецтв не лише корисних, а й таких, що віддзеркалюють національну своєрідність і підкреслюють здобутки культурного піднесення. Проте панування тоталітарного режиму спричиняє широкомасштабний феномен ідеологічно заангажованої мистецької критики, що межувала подекуди з прямим тиском на творчий саморозвиток митця [11].

З другої половини ХХ ст. народними майстрами починає опікуватися Спілка художників; створюється система творення й розповсюдження виробів ДПМ. Значна робота щодо пропаганди творів ДПМ проводилася музеями й Національною спілкою майстрів народного мистецтва України, які організували виставки-ярмарки, симпозіуми, започатковували іменні премії [5, с. 8]. Проте це були лише поодинокі заходи, які не виходили з державної політики щодо розвитку ДПМ.

Наступні 60-80-ті роки, як слушно зазначає В. Майборода, є одними з найскладніших періодів в історії країни. З одного боку, напружена праця всього

народу, а з іншого – нагромадження нерозв’язаних проблем, застійних явищ і деформацій. Демократизація суспільства, що розпочалася після ХХІ з’їзду КПРС, не була доведена до кінця, а з другої половини 60-х рр. фактично припинилася. Утверджувався командно-адміністративний соціалізм, що породжував байдужість, соціальну пасивність суспільства. Проте відзначимо й позитивні та значущі зміни для нашої країни: це передусім перехід до загальної середньої освіти, переструктурування середньої школи, запровадження в школі трудового навчання (з 1954 р.) та зміна аспекту викладання образотворчого мистецтва з другорядного предмета малювання (70-ті рр.), систематичне викладання основ наук, політехнізація освіти, уведення факультативних занять, піднесення рівня позашкільної освіти. Усе це об’єктивно сприяло зростанню ролі вчителя, підвищенню вимог до рівня його підготовки, збільшенню й розширенню мережі педагогічних вищих навчальних закладів, системи післядипломної освіти, введенню нових напрямків підготовки [9, с. 61].

Ще однією передумовою розвитку системи підготовки вчителя ДПМ вважаємо рівень національної й громадянської свідомості народу, його культурний потенціал, що впливає на ступінь ставлення суспільства до народного мистецтва, усвідомлення його значення для естетичного й трудового виховання, духовного розвитку школярів.

Відзначимо, що якщо в 60-х рр. у професійному ДПМ лише намічаються нові тенденції, то в 70-ті рр. відбувається переосмислення його значення. Проте найбільш плідними в розвитку ДПМ у радянський період стали 80-ті рр., коли посилюється інтерес до історичного минулого, до традицій народного мистецтва. У цей час остаточно змінюється ставлення до ДПМ, що передбачає створення за допомогою його засобів гармонійного предметно-просторового середовища, яке слугує передусім духовним, естетичним потребам людей і водночас як не обмежене ідейно-тематичними настановами.

«Перебудова», проголошена в країні на квітневому пленумі ЦК КПРС 1986 р. новим генсеком КПРС М. Горбачовим, зрештою не внесла принципових змін у освітянську галузь. Проте щодо сфери культури відзначимо «розхитування» традиційних критеріїв оцінювання художніх цінностей, збагачення їх ширшим спектром відтінків. Значною мірою суспільством усе більш усвідомлювалась односторонність критерію «ідейності». Поступово припускається, а потім і визнається існування поряд із методом соціалістичного реалізму інших творчих методів і художніх напрямків [7].

Завдяки «гласності» відбувся перегляд дійсного стану справ із розвитку національної культури, ролі і значення національного мистецтва; відбулася реальна оцінка економічного й освітнього потенціалу країни, утвердилися напрямки й рівні підготовки фахівців. Після падіння «залізної завіси» відбулося повернення народних мас до першоджерел, до витоків духовності українського народу, до його національної свідомості. 1989 року Міносвіти України запровадило нове покоління власних українських національних планів підготовки з усіх педагогічних спеціальностей, визначило нові навчальні плани для загальноосвітніх шкіл. Ці плани характеризувалися варіативністю, посиленням естетичної складової. Виникла тенденція до розроблення концепції національної української школи [12]. Ці зміни стосувалися всіх ланок художньої та художньо-педагогічної освіти.

Унаслідок демократичних та економічних перетворень помітно пожвавилася творча та громадська активність митців, зокрема й із ДПМ. Регіонами прокотилася хвиля мистецького оновлення, що надала нового імпульсу громадському рухові. Було створено нові мистецькі об’єднання, які продукували нові художні продукти [7]. Поступово неформальна громадська складова культури України починає набирати обертів. Сьогодні, як відзначає офіційна статистика Міністерства юстиції України, спостерігається значна громадська активність неформальних організацій щодо художньо-естетичного виховання молоді. Так, за даними 2011 р., було зареєстровано

2546 громадських й благодійних організацій всеукраїнського статусу, з них – 15% етнокультурних організацій [3].

Незважаючи на початок демократичних перетворень у суспільному житті України цього періоду, суттєву трансформацію ціннісних поглядів суспільства в бік національної культури, спостерігається перевага економічної доцільності в оцінці діяльності культурно-мистецької галузі. Тож, поширення комерціалізації в сфері освіти та культури, їх деідеологізацію вважаємо важливою передумовою розвитку системи підготовки вчителів ДПМ.

Так, важкі часи державотворення позначилися й на фінансуванні художніх промислів і художньої промисловості. Через дорогі енергоносії зазнали втрат художня кераміка й художня обробка деревини та металу, за браком ринку збуту та матеріалів були зруйнована більшість ткацьких та килимових фабрик. Економічний спад і відсутність державної підтримки позначилися на організаційних формах художніх промислів. Натомість із початку ХХІ ст. виникають нові, раніше не можливі форми кооперації, приватної ініціативи в підтримці художніх промислів і художньої промисловості. Тож, як слушно зауважує С. Волков, і в комерціалізованому суспільстві продовжують існувати зі значним коефіцієнтом ефективності інституалізовані системи, в яких критерій економічної доцільності є малозначущим через їхню місію щодо збереження духовності й загальнолюдських естетичних цінностей. Це системи культурно-освітніх, мистецьких навчальних закладів і установ, які продукують художні цінності [2]. Уряд України усіляко підтримує їх починання, опікується розвитком національної культури і закріплює ці намагання законодавчо.

«Деідеологізація культури» спричинила й ліквідацію командно-адміністративної системи управління культурою. Тож важливою передумовою для розвитку системи підготовки вчителів ДПМ є інституалізація вітчизняних народних промислів, здійснювана з боку держави та підтримуваних нею приватних ініціатив.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. і дотепер відбувається широкомасштабна діяльність зі створення нормативно-правової бази культурної й освітньої галузі та всебічної їх підтримки.

Стандартизація системи освіти, як передумова розвитку системи підготовки вчителів ДПМ, що розпочалася в країні з 2004 р., зумовила необхідність створення єдиних підходів та єдиної державної політики до рівня такої підготовки, оцінки її якості й діяльності закладів освіти. Так, упродовж 2006-2008 рр., було розроблено й запроваджено 10 державних стандартів художніх професій [12]. Відзначимо роботу зі створення Національної рамки кваліфікацій і проекти МОН України стосовно переліку основних предметних спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти.

Отже, ретроспективний аналіз соціально-економічних і культурно-історичних чинників становлення й розвитку системи підготовки вчителів ДПМ в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст. торкнувся змісту й умов функціонування двох відмінних моделей соціально-економічної та освітньої політики. Першою є радянська тоталітарна модель, зі своїми соціокультурними пріоритетами, перевагами й недоліками, відносно завершеною системою освіти. Другою є модель щойно створеної й такої, яка швидко розвивається й перебуває в пошуку нових пріоритетів, системи професійної підготовки вчителя на теренах незалежної України.

Огляд передумов формування й розвитку такої підготовки показує, що до провідних чинників цього процесу належать економічна й демографічна ситуація в країні, специфіка виробничих відносин і рівень розвитку технологій виробництва, чинні моделі та інституції духовної культури суспільства; міжкультурні й міжнаціональні зв'язки; культурна й освітня політика держави; рівень національної та громадянської свідомості народу, його культурний потенціал.

Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо в дослідженні окремих напрямків підготовки вчителів ДПМ у системі дошкільної, шкільної, позашкільної, фахової художньо-педагогічної та художньо-технічної педагогічної освіти в Україні.

Література:

1. XIX съезд ВКП(б) – КПСС (5 – 14 октября 1952 г.). Документы и материалы. – М.: Политиздат, 1952. – 312 с.
2. Волков С. М. Институціалізація мистецьких практик у культурі України 50-х років ХХ століття / С. М. Волков // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 26. – С. 68-80.
3. Державна служба статистики України : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрану.
4. Довідка про хід виконання постанови Ради міністрів УРСР і Центрального комітету КП України від 2 жовтня 1954 року № 1848 «Про поліпшення підготовки, розподілу та використання спеціалістів з вищою і середньою спеціальною освітою» // ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 15, спр. 1654, арк. 18-23.
5. Історія Українського мистецтва : [у 5 т.] / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; гол. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва. – К., 2007. – Т. 5 : Мистецтво ХХ століття. – 1048 с.
6. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і радянського уряду 1917-1960 рр. : зб. док. – Т. 2 (Червень 1941-1960 рр.). – К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1961. – 663 с.
7. Культурологія: Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. – 5-те вид., стер. Рекомендовано МОН / за ред. М. М. Заковича. – К.: Знання, 2010. – 589 с.
8. Курило В. М. Освіта України і науково-технічний та соціальний прогрес: історія, досвід, уроки : монографія / В. М. Курило, В. П. Шепотько. – К.: Деміур, 2006. – 432 с.
9. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні : історія, досвід, уроки / 1917-1985 рр. / В. К. Майборода. – К.: Либідь, 1992. – 196 с.
10. Монументально-декоративное и декоративно-прикладное искусство : труды научной конференции Академии художеств СССР (Москва, 21-22 февраля 1951 г.). – М.: Из-во АХ СССР, 1951. – 202 с.
11. Небесник І. І. Культурологія: Образотворче мистецтво і художня освіта Закарпаття (ХХ століття) : навч. посіб. / І. І. Небесник. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2007. – 128 с.
12. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія / Валентина Радкевич; ред. Н. Г. Нічкало. – К.: Укр ІНТЕІ, 2010. – 424 с.
13. Сборник документов по трудовому и профессиональному обучению / сост. С. М. Кулешов, Ю. П. Аверичев. – М.: Просвещение, 1987. – 208 с.

Эйвас Л. Ф.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДПОСЫЛОК І ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ ХХ – В НАЧАЛЕ ХХІ СТОЛЕТИЯ

В статті піднімається проблема содержания отечественной системы подготовки учителей декоративно-прикладного искусства во второй половине ХХ – в начале ХХІ столетия. Как результат ретроспективного анализа, раскрываются периоды развития такой системы подготовки – советский, на котором была сформирована модель подготовки учителей изобразительного искусства и трудового обучения (50-е – 90-е гг. ХХ ст.) и современный (с 90-х гг. прошлого столетия и до сих пор), где происходит развитие и конкретизация содержания подготовки учителей декоративно-прикладного искусства на территориях независимой Украины. Подаются культурно-исторические и экономико-политические предпосылки и факторы развития такой отечественной системы подготовки в исследуемый период.

Ключевые слова: культурно-исторические и экономико-политические предпосылки, система подготовки учителей декоративно-прикладного искусства.

Eivas L.F.

THE BACKGROUND AND DEVELOPMENT FACTORS RETROSPECTIVE ANALYSIS
OF NATIVE SYSTEMS OF ART-AND-CRAFTS TEACHER PREPARATION
IN THE SECOND HALF OF XX – THE BEGINNING OF XXI CENTURY

The problem of content with native art-and-crafts teachers preparation systems in the second half of XX – the beginning of XXI century is considered in this article. As a result of the retrospective analysis, two periods of development have been established – the Soviet one, on which the model of such preparation was formed and modern one, where a development and a specification of its contents on the territory of independent Ukraine are taking place.

Background development of native systems in art-and-crafts teachers preparation are determined, namely: social and political situation; extent of production forces and relations development; common cultural development of society, national art expanding to the world level, spread of design influence on public life; level of national and civil consciousness among people; institutionalization of native national crafts; standardization of an education system; commercialization of education and culture, its deideologization. Also next factors have been obtained: economic and demographic situation in the country, specifics of production relations and level of production technologies development, working models and spiritual and cultural organizations; cross-cultural and international communications; state cultural and educational policy; level of national and civil consciousness of people, their cultural potential.

Keywords: cultural, historical, economical, political backgrounds, system of art-and-crafts teachers preparation.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 373.5.016:5(477)»19/20»

Кохановська О. В.*

КИЇВСЬКІ ВИЩІ ЖІНОЧІ КУРСИ ЯК ОСЕРЕДОК РОЗВИТКУ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ДІВЧАТ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті висвітлюється діяльність Київських вищих жіночих курсів у сфері забезпечення природничо-математичної освіти дівчат другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Установлено, що Київські вищі жіночі курси пройшли у своєму розвитку довгий шлях. Зазначено, що викладання природничо-математичних дисциплін у закладі мало систематичний, університетський характер. Проаналізовано навчальні плани фізико-математичного відділення Київських вищих жіночих курсів, визначено особливості навчання та зарахування на це відділення, а також викладацький склад курсів, до якого входили відомі науковці – математики, фізики, хіміки, природознавці та ін.

Ключові слова: Київські вищі жіночі курси, природничо-математична освіта, жіноча освіта, ХІХ – початок ХХ століття.

Історія розвитку жіночої освіти протягом уже достатньо тривалого часу залишається в колі актуальних науково-практичних проблем. Нині значно посилився інтерес дослідників до аналізу діяльності держави, громадськості, приватних особистостей щодо становлення та розвитку жіночої освіти ХІХ – початку ХХ століття. Історичний досвід, накопичений у цей період, дозволяє об'єктивно оцінити шлях розвитку як загалом освіти, так і її напрямків (зокрема природничо-математичного) та зробити важливий крок у напрямку реформування концептуальних основ і практичної бази природничо-математичної підготовки в сучасному суспільстві [8].

Особливе зацікавлення період ХІХ – початку ХХ століття викликає ще й тому, що освіта того часу була роздільною і саме протягом зазначеного часового відрізка

© Кохановська О. В.